

Марія Диха,
кандидат економічних наук, доцент
Хмельницький національний університет

ОЦІНКА РІВНЯ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

У статті охарактеризовано етапи соціально-економічного розвитку держави. Здійснено оцінку реального рівня соціально-економічного розвитку на основі показника, результати розрахунку якого засвідчують необхідність докорінної модернізації соціально-економічної системи України.

Mariya Dykha,
PhD Economics,
Khmelnyskyi National University

ASSESSMENT OF SOCIO-ECONOMIC SYSTEM OF UKRAINE

The article describes the stages of social and economic development. The estimation of the actual level of socio-economic development on the basis of measurement results of calculations which indicate the need for radical modernization of socio-economic system of Ukraine.

Багатогранний процес трансформаційних перетворень національної економіки України при переході від адміністративно-централізованої планової до ринкової економіки виявився більш складним, ніж передбачалося експертами і економістами, і в процесі цих перетворень держава в значній мірі втратила свій економічний потенціал.

З розпадом СРСР і здобуттям незалежності на шлях самостійного як політичного, так і економічного розвитку вийшла одна з найбільших колишніх радянських республік – Україна (за виробничим потенціалом і чисельністю населення – друга після Росії). У 1989 році в Україні було вироблено понад 16% загальносоюзного національного доходу. На початку 90-х років населення України становило 52 млн. осіб, що дорівнювало близько 18% загальної чисельності населення колишнього СРСР [5]. Маючи колосальний потенціал (достатньо розвинена промисловість, зокрема, такі сучасні виробництва, як авіа- і ракетобудування, системи космічного управління, високий рівень освіченості населення, високий науково-технічний потенціал, можливості для динамічного розвитку сільського господарства тощо), вона отримала шанс досить швидко перетворитися в одну з найрозвиненіших країн Центральної та Східної Європи та, водночас, ризики швидкої втрати своїх переваг були значними.

У цей період науковці намагалися обґрунтувати шляхи переходу від централізованого планово-директивного господарства до ринкової економіки, прагнули виробити єдину

методологію, спільні рекомендації владним органам. Свої міркування вітчизняні вчені будували на основі аналізу альтернативних концептуальних теорій світової економічної науки кінця минулого сторіччя.

Серед учених, які перебували під впливом неоліберальної концепції американського монетаризму, сформувався напрям реформаторів, лідерами якого були В. Пинзеник, В. Лановий, які виступали за суттєве обмеження втручання держави в економічні процеси, за структурну перебудову економіки, у першу чергу, за трансформацію промислового комплексу. Погляди представників цього напрямку ґрунтувалися на визнанні переваг ринкового механізму над економічною політикою держави. На їхню думку, втручання держави в економічні процеси є шкідливим, оскільки вона, у багатьох випадках, диктує однобічну, лобістську та підпорядковану політичним амбіціям керівництва програму дій на тривалий період. Українські прихильники монетаризму переконували, що тільки повна економічна свобода та вільне підприємництво спроможні забезпечити перехід до ринкового господарювання та ефективного економічного розвитку.

Більш помірковані прихильники другого напрямку: А. Гальчинський, С. Мочерний, Ю. Пахомов, В. Черняк взяли за основу кейнсіанську методологію з її теорією державного регулювання економіки. Прихильники кейнсіанства переконували, що держава спроможна забезпечити макроекономічну рівновагу, стверджуючи, що українська економічна система повинна бути економікою змішаного типу, орієнтованою на соціальні проблеми. Привабливою для українських реформаторів була теза прихильників неокейнсіанства про те, що між показником капіталомісткості та нормою нагромадження існує досить сильна внутрішня взаємозалежність, яка, зрештою, і формує «тенденцію до автоматичної підтримки сталого безперервного росту». Водночас забезпечення необхідних для економіки пропорцій нагромадження капіталу послідовники Дж. Кейнса вважали безпосередньою функцією держави.

Отже, теоретичні уявлення про характер та спрямованість економічних реформ у перехідній економіці України впродовж 1991–1996 років формувалися під впливом двох альтернативних підходів.

Перший підхід виник на засадах ліберальної (монетаристської для США, ордоліберальної для Німеччини) традиції, що в принципі відкидає або істотно обмежує державне регулювання економіки. Витоки такого підходу крилися в розумінні переваг ринкового механізму над економічною політикою держави, яка, на думку неолібералів, не враховує кон'юктурних коливань та часто виступає як одностороння, лобістська та підпорядкована політичним амбіціям довгострокова програма дій.

Другий підхід сформувався на засадах кейнсіанських теорій державного регулювання економіки. У ньому позитивно оцінювалася здійснювана державою економічна політика з урахуванням довгострокових стратегій трансформації національного господарства. Такий підхід забезпечував теоретичне обґрунтування змісту економічної політики держави як альтернативи недосконалої ринку, зумовлював необхідність її розробки кон'юнктурними причинами, у т. ч. плануванням інвестицій, потребами вирішення галузевих проблем та ін. Саме другий підхід отримав найбільшу кількість прихильників в українській практиці ринкових реформ починаючи з середини 1990-х років.

Обидва напрями проходили апробацію на рівні наукових дискусій, однак, цілісної концепції суспільної трансформації впродовж 90-х років так і не було розроблено, як і не було відповідної програми на перехідний період. Лише наприкінці 90-х років ХХ – на початку ХХІ сторіччя з'явилися наукові праці, присвячені проблемам переходу національної економіки до ринкової організації, зокрема, питанням оптимізації галузевої структури національного виробництва, забезпечення його конкурентоспроможності на світових ринках, модернізації вітчизняної промисловості.

В той же час, на фоні економічної стагнації в СРСР особливо привабливими здавалися західні динамічні ринкові держави, де приватний сектор із свободою підприємницької ініціативи поєднувався з високими стандартами життя. Закономірно, що ринкова економіка стала вельми привабливою альтернативою плановій моделі, хоча наслідки лібералізації економіки були неочікуваними.

Слід зауважити, що трансформаційні перетворення економіки України розпочалися за відсутності розвинутої системи ринків, у т. ч. ринків робочої сили, засобів виробництва, капіталів; недостатнього розвитку системи ринкової інфраструктури (банки, біржі, страхові та інвестиційні компанії тощо). За таких обставин можливості макроекономічного впливу держави на створення ефективного попиту фактично зводились до нуля. Відтак, держава взяла на себе контроль (митна, податкова політика), безпосередньо втручалася у виробництво та фінансово-грошові процеси, зберігаючи при цьому чималий обсяг розподільчих функцій (в основному, через бюджетні важелі).

Трансформація економічної системи в Україні підпорядковується єдиній логіці закономірностей її реалізації в складі трьох послідовних етапів. Перший – етап раптової трансформації – тривав протягом 1991–1995 років і характеризувався частковим збереженням планової економічної системи та спробами її модернізації без корінної перебудови колишньої структури шляхом імплантації нових господарських елементів і

відносин у структуру національної економіки.

В перші роки незалежності Україна втратила близько половини ВВП від його рівня 1990 року (табл. 1). Крім прорахунків тодішніх реформаторів, відсутності радикальних перетворень у господарському житті країни, причинами різкого падіння ВВП стали політичні процеси.

Таблиця 1. Валовий внутрішній продукт у період із 1990 по 2011 рік

Рік	У фактичних цінах млрд. крб.	Відсотків до 1990 року
1990	167	
1991	299	91,3
1992	5033	82,3
1993	148273	70,6
1994	1203769	54,4
1995	5451642	47,8
	млн. грн.	
1996	81519	43,0
1997	93365	41,7
1998	102593	40,9
1999	130442	40,8
2000	170070	43,2
2001	204190	47,2
2002	225810	49,7
2003	267344	54,4
2004	345113	61,0
2005	441452	62,7
2006	544153	67,3
2007	720731	72,6
2008	948056	74,2
2009	913345	63,3
2010	1082569	65,8
2011	1316600	69,3

Джерело: за даними [5]

Слід наголосити, що у новітній історії немає жодного прикладу, коли б держава в мирний час втратила 60% ВВП. У 2000 році ВВП України становив 43,2% від його рівня 1990 року, а обсяг промислового виробництва – 61,6% останнього (для порівняння: виробництво США в 1929–1933 роках скоротилося на 46%, а в Радянському Союзі в період Великої Вітчизняної війни найбільше падіння промислового виробництва становило 30%); виробничі потужності більшості галузей промисловості використовувалися лише на 20–60%. За десятиріччя реформ відбулося істотне скорочення усіх складових використання ВВП: споживання домогосподарств скоротилося майже вдвічі, валове накопичення – у 5,7 рази, загальнодержавні витрати – на 1/7 (однак, у їхньому складі витрати на освіту, охорону здоров'я, науку, культуру скоротилися набагато більше). В той же час, рівень реального ВВП проти рівня показника 1990 року в Польщі становив 144%, у Словенії – 120%, в Албанії – 110%, в Угорщині – 109%, в Узбекистані – 95%, у Білорусі – 88% [3].

Підсумком першого етапу стало різке скорочення показників розвитку як результат поєднання зтяжної кризи планової системи господарювання та не цілком вдалих заходів щодо трансформування економіки.

На другому етапі поглибленої трансформації (1994–1999 роки) відбулася тотальна відмова від системно-утворюючої ролі планово-розподільних відносин у державній політиці та практиці у результаті чого трансформації/перетворення відбуваються в усіх сферах виробництва та обігу. У середині 1990-х років наслідком політичного протистояння та відсутності ринкових реформ, реальних заходів направлених на розбудову конкурентоспроможної національної економіки стало те, що планова модель економіки уже була зруйнована, а нова ринкова – ще несформована. Така ситуація лише поглиблювала трансформаційну кризу і віддаляла перспективи її подолання.

Основними заходами щодо лібералізації економіки України впродовж 1991–1995 років було обмеження державного контролю за господарським життям; демонтаж механізмів, пов'язаних із жорстким державним регулюванням цін, розподілом ресурсів, адміністративними обмеженнями зовнішньої торгівлі. Радикально-лібералістська модель ринкового реформування передбачала різке скорочення бюджетних видатків на потреби розвитку національної економіки, зменшення централізованих інвестицій, у т. ч. й на потреби технічної модернізації виробництва; майже повну ліквідацію дотацій та субсидій. Як противагу обов'язковому наслідку загальної лібералізації цін – інфляції, ліберальна модель реформування економіки передбачала заходи з обмеження сукупного попиту. Зростання податків, зменшення державного фінансування, обмеження зростання заробітної плати, доходів та навіть їх «заморожування» виступали як протидія розкручуванню інфляційної спіралі: «заробітна плата – ціни». Головним наслідком лібералізації стало руйнування командно-адміністративної системи управління, швидке зростання приватного сектора та формування засад відкритої економіки. Усунення адміністративних обмежень у зовнішній торгівлі супроводжувалося встановленням плаваючого обмінного курсу української національної платіжної грошової одиниці (купоно-карбованці, карбованці) з метою забезпечення її конвертованості та подальшої стабілізації. Водночас, логічним наслідком швидкої лібералізації української економіки став неконтрольований процес розтрати, «розтягування» національного багатства та «розподіл» об'єктів державної власності між окремими персоналіями та угрупованнями, тобто, утвердження «капіталізму для своїх». Економічно впливові групи та наближені до влади сімейні клани від самого початку ринкових перетворень починали дуже активно «виходити» на

державні управлінські структури, породжуючи корупцію, хабарництво, «своїх людей» при владі та забезпечуючи тим самим перехід у приватну власність усе більшої кількості об'єктів національного багатства.

Однак, шоківі наслідки активного переходу до системи ринкових відносин без належної регуляторної та захисної фінансової політики з боку держави, перекосячи у формуванні ринкових сегментів сприяли збереженню кризової ситуації в більшості галузей господарства, підсилили соціальну напруженість, відхід у тінь частини бізнесу.

Форсована приватизація та високі темпи інфляції вже в перші роки економічних реформ спричинили процеси масового зубожіння населення, знецінення трудових заощаджень та зростання соціальної нестабільності в суспільстві. Але ці негаразди компенсувалися вірою народу в переваги ринкової моделі господарювання над дефіцитною («з-під-прилавковою») радянською економікою та сподіваннями на «тимчасовість» незручностей «шокової» моделі перехідного періоду.

У 1999 році падіння ВВП сягнуло дна: економічний спад зупинився на позначці 40,8% ВВП від його рівня 1990 року. Все це потребувало нагального перегляду не тільки сутності моделі трансформації економіки України, але й нових підходів у дослідженні транзитивних економічних систем. У цей період увага дослідників була прикута як до питань загальної методології економічних трансформацій, так і до проблем трансформації основних структур нашої економіки.

Практика довела, що заходи в руслі монетаристської політики в перший період трансформаційних перетворень сприяли лише формуванню ринкового мікрорівня. Децентралізація управління, ліквідація системи директивного державного планування розширювали автономію суб'єктів господарювання, а процеси приватизації (роздержавлення та створення приватного сектора) підводили матеріальну базу під їх самостійність. Водночас, формування мікрорівня ринкового господарства, з одного боку, виявилось недостатнім за якістю, а, з іншого, не сприяло спонтанному виникненню ринкових інститутів, самоорганізації глобальних трансформаційних перетворень на макрорівні. У таких умовах, починаючи з 1995–1996 років в Україні виникла потреба в посиленні державного регулювання трансформаційних процесів. Стає очевидним, що модель змішаної економіки є оптимальним вибором для України [2].

З середини 1990-х років в Україні проголошується курс на розбудову змішаної економіки невід'ємними складовими розбудови якої були визначені завдання: макроекономічна (у т. ч. фінансова) стабілізація; структурна перебудова національної економіки та інституційні перетворення, які так і не були вирішені.

Третій етап глобальних трансформаційних зрушень (з 2000 року до теперішнього часу) пов'язаний з формуванням адаптованої до світового ринку національної економіки та загального зростання рівня макроекономічних показників. З 2000 року спостерігається реальне зростання ВВП, але економічна криза внесла свої корективи в економічний розвиток держави. Різке зниження експорту і внутрішнього попиту у 2008–2009 роках стали причинами зменшення обсягів ВВП України. Відсутність ринків збуту, тимчасове припинення фінансово-господарської діяльності підприємств у зв'язку з фінансовими труднощами, зменшення реальних доходів населення, зростання заборгованості з виплати заробітної плати, зниження спроможності населення до споживання і обмеження споживчого кредитування стало причиною зменшення товарообороту вітчизняних підприємств.

Посткризове відродження розпочалося в 2010 році, прискорення зростання ВВП в останні роки було викликано високим внутрішнім попитом населення і валовим нагромадженням основного капіталу. Це пов'язано не стільки з реальним технічним переоснащенням підприємств, скільки зі збільшенням фінансування програм до Євро–2012.

В той же час, само по собі зростання ВВП не свідчить про позитивні зміни в соціально-економічній сфері. Для обґрунтування цієї тези пропонується розрахувати показник реального соціально-економічного розвитку (Прр) за формулою:

$$\text{Прр} = 100 \% \times (\text{Ск} \times \text{Тз} \times \text{Рд} : \text{ВВП}) : (\text{Кі} : \text{Сз}) \quad (1)$$

де, Ск – сукупні витрати в середньому за місяць у розрахунку на одне домогосподарство, млн. грн.;

Тз – темпи зростання реальної заробітної плати, %;

Рд – реальний наявний дохід населення до попереднього року, %;

Кі – капітальні інвестицій, млн. грн.;

Сз – ступінь зносу основних фондів, %;

ВВП – валовий внутрішній продукт, млрд. грн.

Логіка цього показника наступна: капітальні інвестиції спрямовуються на відновлення основних фондів, забезпечують зростання ВВП завдяки чому відбувається зростання добробуту населення. Результати розрахунку даного показника наведені у табл. 2.

Таблиця 2. Розрахунок показників реального соціально-економічного розвитку

Рік	ВВП, млн. грн.	Сукупні витрати в середньому за місяць у розрахунку на одне домогосподарство, млн. грн.	Капітальні інвестиції, млн. грн.	Темпи зростання реальної заробітної плати, %	Реальний наявний дохід до попереднього року, %	Ступінь зносу основних засобів, %	Прр, %
2002	225810	658,3	46563	118,2	118,0	47,2	4,12
2003	267344	736,8	59899	115,2	109,1	48,0	2,78
2004	345113	903,5	89314	123,8	119,6	49,3	2,14
2005	441452	1229,4	111174	120,3	123,9	49,0	1,83

2006	544153	1442,8	148972	118,3	111,8	51,5	1,24
2007	720731	1722,0	222679	112,5	114,8	52,6	0,74
2008	948056	2590,4	272074	106,3	107,6	61,2	0,71
2009	913345	2754,1	192878	90,8	90,0	60,0	0,76
2010	1082569	3072,7	189061	110,2	117,1	74,9	1,45
2011	1316600	3456,0	259932	108,7	108,0	80,0	0,95

Джерело: розраховано автором на основі даних [5]

Як бачимо, у досліджуваному періоді відбулося падіння показника реального соціально-економічного розвитку в 4,3 рази. Єдиним виключенням став 2010 рік, коли даний показник збільшився під впливом зростання заробітної плати, яке відбулося на фоні відносного підйому післякризового відновлення.

У 2011 році відбулося відновлення тенденції – падіння показника рівня соціально-економічного розвитку, що свідчить про те, що загальну тенденцію не вдалося переломити. Про відсутність обґрунтованих підстав стверджувати, що соціально-економічна система України знаходиться на шляху «одужання» свідчить і той факт, що за показником ВВП на душу населення, який відображає більш повну картину про реальний рівень заможності країни, Україна посідає вкрай низькі позиції. За даними Світового банку, в рейтингу країн за рівнем ВВП на душу населення за ПКС Україна друга після Молдови найбідніша країна Європи [3].

Аналіз соціально-економічної ситуації в Україні в останні роки свідчить, що в цей період зберігалася тенденція до надмірного державного споживання, унаслідок чого український бюджет потерпав від постійного дефіциту при низьких показниках реального економічного розвитку.

Дефіцит держбюджету у 2011 році становив 23,6 млрд. грн., або близько 1,8% ВВП.

Попри підвищення ефективності бюджетної політики, у 2011 році була зафіксована низка негативних тенденцій [4, с. 26]:

а) невиконання видаткової частини державного бюджету. Законом України «Про Державний бюджет України на 2011 рік» були передбачені видатки у розмірі 342,7 млрд. грн., проте, за підсумками року касові видатки становили 333,4 млрд. грн. Таким чином, недофінансованими залишилися видатки в розмірі 9,3 млрд. грн. Між тим, захищені статті бюджету протягом року фінансувалися безперебійно;

б) збереження розбалансованості між доходами та видатками бюджету. Більшість розвинених країн світу вже досягли позитивного первинного сальдо державного бюджету, а дефіцит бюджету спрямований на обслуговування боргових зобов'язань за рахунок яких фінансувалися антикризові програми.

в) збереження високих обсягів боргових залучень. Державні запозичення до державного бюджету в 2011 році були здійснені в обсязі 80,7 млрд грн, що в 1,8 рази більше, ніж обсяг погашення основної суми боргу.

В той же час, проблеми наповнення бюджету ускладнюються низьким рівнем ефективності суб'єктів господарювання. На багатьох вітчизняних підприємствах оновлення активної частини виробничих основних засобів не проводилося впродовж багатьох років, технології виробництва залишаються на рівні 60–70 років минулого сторіччя і не відповідають сучасним вимогам, ступінь зносу основних засобів промисловості (див. табл. 2) з року в рік зростає. Структура основних засобів промисловості деформована, половину її вартості складає пасивна частина – будинки та споруди. Велика кількість виробництв потребує масштабної реконструкції та технічного переоснащення. За таких умов технологічне відставання від розвинених країн посилюється.

У своєму сьогоденному стані українські підприємства можуть здійснювати виробництво високотехнологічної конкурентоспроможної продукції тільки для порівняно невеликих сегментів ринку. Невідповідність виробничих потужностей підприємств потребам ринку призводить до фінансової неефективності виробництва, високої частки збиткових підприємств, які не можуть реалізовувати свої соціальні функції: забезпечити належний рівень оплати праці, соціальних гарантій тощо.

Зношеність основних фондів призводить до падіння виробничої активності підприємств, зниження їхньої реальної можливості залучати нових працівників, створювати нові робочі місця (табл. 3).

Таблиця 3. Динаміка потреби підприємств у працівниках за видами економічної діяльності у 2002–2011 роках (на кінець звітного періоду; тис. осіб)

Рік	Всього	У тому числі											
		Сільське господарство, мисливство та лісове господарство	Промисловість	Будівництво	Торгівля; ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку	Діяльність готелів та ресторанів	Діяльність транспорту та зв'язку	Фін. діяльність	Операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям	Державне управління	Освіта	Охорона здоров'я та соціальна допомога	Інші види економічної діяльності
2002	123,9	7,1	49,6	11,6	9,7	1,2	8,2	2,2	8,5	8,7	4,5	7,5	5,1
2003	138,8	7,6	53,9	13,6	11,8	0,9	8,6	2,4	9,4	11,9	5,0	8,0	5,7
2004	166,5	9,4	63,1	15,1	16,3	1,2	11,7	3,6	12,6	14,2	4,6	9,5	5,2
2005	186,6	10,4	65,8	17,4	19,8	1,9	12,3	4,7	15,5	19,2	3,9	9,8	5,9
2006	170,5	8,1	55,8	17,0	24,1	2,4	11,4	3,7	15,5	14,2	4,1	8,5	5,7

2007	169,7	7,3	57,4	16,7	21,6	2,6	13,1	3,6	13,1	16,8	4,1	9,0	4,4
2008	91,1	4,0	23,5	6,0	8,9	1,2	7,9	3,4	8,5	13,3	3,2	8,4	2,8
2009	65,8	2,2	14,7	3,2	7,7	0,6	4,9	3,6	7,6	11,2	1,5	6,2	2,4
2010	63,9	2,7	17,2	3,8	8,4	0,9	5,0	1,5	5,9	8,4	1,6	6,3	2,2
2011	59,3	2,9	16,6	3,5	7,1	1,1	5,0	0,9	4,8	7,7	2,1	5,9	1,7

Джерело: складено за даними [5]

Складна економічна ситуація: зношеність основних виробничих фондів, неефективна державна політика сприяння модернізації та розвитку підприємств при несприятливому інвестиційно-підприємницькому бізнес-кліматі призводить до економічної стагнації, падіння рівня прибутковості підприємств, в результаті, виникає окрема та надзвичайно складна проблема сучасної української соціально-економічної системи – її надзвичайне обтяження соціальними виплатами за умов, що український бюджет не в змозі елементарно отримати кошти, необхідні для виконання соціальних зобов'язань. В останньому періоді традиційною стає практика надмірних видатків на недієві соціальні програми та виплати (в основному для тимчасового врегулювання соціальної напруги, задоволення потреб окремих верств працюючого населення).

Проблема загострюється ще й тим, що кількість пенсіонерів в Україні збільшується, що в свою чергу також призводить до підвищення навантажень на бюджет.

У практичній площині уряд намагається мінімізувати дефіцит через продаж облігацій внутрішньої державної позики як внутрішнім так і зовнішнім позикодавцям; активізував позики у міжнародних фінансових організацій (передусім у МВФ та Світовому банку).

Але така політика не є ефективною. Відсутність відчутного для більшості населення покращення життя в Україні значною мірою пов'язана з невідповідністю проведених реформ реальним умовам, які склалися в країні, не зважаючи на всі зусилля держави частка бідного населення в Україні протягом останніх десяти років становить близько 25% [1].

У свою чергу, економічна криза як у глобальних масштабах, так і в розмірах національних економік переконливо свідчить, що назріла потреба в ефективному коригуванні економічних курсів і стратегій. У світі фактично почалася перебудова виробництв і переорієнтація капіталів, пошук нових технологій та конкурентних переваг. За таких умов Україні вкрай важливо не залишатися на узбіччі, активно відстежувати зарубіжний досвід, шукати власні ресурси економічного розвитку, а найголовніше – активно та вчасно реагувати на національні та глобальні виклики.

Висновки

Розглянуто етапи соціально-економічного розвитку держави, визначено їх характерні ознаки з погляду економічних та соціальних тенденцій кожного з етапів. Встановлено, що

Україні не вдалося створити ефективну модель соціально-економічного розвитку, а використання вже існуючих теоретичних напрацювань в сучасних умовах негативно вплинуло на економіку та соціальну сферу. Роки незалежності не стали для України періодом динамічного соціально-економічного розвитку, що більшою мірою обумовлено відсутністю застосування належних чітких механізмів та інструментів макроекономічного регулювання. Відповідно, трансформаційні процеси йдуть безсистемно та хаотично, Україна втрачає свої позиції в рейтингах економічно розвинутих країн.

Автором запропоновано визначати динаміку соціально-економічного розвитку держави із застосуванням показника реального соціально-економічного розвитку, наведена його математична формула, проведені відповідні розрахунки, які засвідчили необхідність докорінної модернізації соціально-економічної системи України.

Література

1. В Україні збільшилась частка бідного населення. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// pravda.cc.ua/2011/09/%d0%b21](http://pravda.cc.ua/2011/09/%d0%b21).
2. Геєць В. М. Трансформація моделі економіки України (ідеологія, протиріччя, перспективи) / В. М. Геєць – К.: Логос, 1999. – 500 с.
3. Офіційний сайт Світового банку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.worldbank.org.ua/
4. Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2012 році: Щорічне Послання Президента України до Верховної Ради України. – К. : НІСД, 2012. – 256 с.
5. Статистична інформація // Держкомстат України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>